

Klass måste åter upp på tapeten

Niels Stöber: Minskade klyftor och jämlikhet är den enda vägen bort från nationalismen

Detta är en kulturartikel som är en del av Aftonbladets opinionsjournalistik.

FOTO: ARKIV, PAUL SANCYA/AP (SANDERS), ALASTAIR GRANT/AP (CORBYN)
Den demokratiska senatorm Bernie Sanders, USA, och Labourledaren Jeremy Corbyn, Storbritannien, har ringat in fienden – kapitaleliten – och åter satt klass på agendan efter decennier av ideologiska villovägar inom arbetarrörelsen och vänstern.

[KULTUR](#)i dag 04:00

Det sägs att den nya politiska konfliktlinjen går mellan dem som förespråkar och vinner på globalisering och öppna gränser och sådana som vill se en tydligare nationell markering i politiken och samhället. Politisk identitet grundas här på inställningen till en geografisk hemhörighet.

I en längre artikel i *Kvartal* menar statsvetaren **Katarina Barrling** att det är just en situation där många människor ser sin identitet hotad som gör att högerpopulister går framåt medan andra partier går vilse.

Problemet är, att om antagonismen anses stå mellan dessa två grupper mörkas de verkliga maktrelationerna mellan en alltmer globaliserad och aggressiv kapitalelit och resten av samhället. En ny klassdebatt är den enda vägen mot minskade klyftor och ett jämlikt samhälle.

Barrling analyserar den svenska politiska debatten utifrån **David Goodharts** bok *The Road to Somewhere*. Liksom Goodhart menar Barrling att "klyftan mellan folk och överhet fördjupats" på grund av en tydlig kulturell hegemoni som förespråkar öppna gränser, mångkulturalism och globalisering. Klyftan går mellan Anywheres som är liberala globalister som vill och kan röra sig fritt, och

Somewheres som tvärtemot befarar att nationella identiteter och traditioner går förlorade i en tid av ökad invandring och ett mindre utrymme för national-statens suveränitet.

Denna klyfta leder till en politisk situation där "Somewheres känner en allt större dragning till politiska rörelser som bejakar de traditionella värden Somewheres själva omfattar", för att citera Barrling. I Sverige exemplifieras, enligt Barrling, utvecklingen å ena sidan av SD:s framgångar. Å andra sidan av att resten av det politiska etablissemanget har liberaliserats i frågor om traditioner, nationell identitet och gränser de senaste decennierna. Socialdemokraternas vändning i migrationspolitiken eller Moderaternas svårigheter att ta ställning till SD förklaras med att partierna länge har varit vilse i konflikten mellan Anywheres och Somewheres i en tid där Somewheres rädslor får ökat stöd.

Men om vi utgår från dessa teser måste man ändå undra hur vi har hamnat i ett sådant läge. Och då tycks Goodharts och Barrlings argument plötsligt bli relativt tunna.

Ta Sverige som exempel. Att "folkhemstanken" förlorade sin politiska kraft under 1980- och 90-talet menar Barrling kan förklaras med att kosmopolitiska idéer och individualisering tog över idén om tillhörighet från nationalstatens (inte nationens) trånga korsett. Hon svarar dock inte på varför människor plötsligt valde att tro på en annan idé om tillhörighet och på individen i stället för kollektivet?

"En ny klassdebatt är den enda vägen mot minskade klyftor och ett jämlikt samhälle."

Det är resonemangets grundproblem: tillhörighet och människors identiteter tycks uppstå i ett politiskt vakuum, fria från politiska beslut och den ekonomiska strukturen människor befinner sig i. Men globaliseringen, nationalstatens försvagade suveränitet och upplösningen av historiskt sett tydliga identitetsmarkörer är alla resultat av konkreta politiska vägval och förändringar i den ekonomiska och politiska strukturen.

Det är inte någon slump att den förmodade klyftan mellan Anywheres och Somewheres började växa på 1980-talet, när den nyliberala omstruktureringen av välfärdsstaten och den ekonomiska politiken tog fart. En avgörande skillnad mot efterkrigstiden är att både de flesta politiska partier och många svenskar har övergett klass som grundläggande förklaringar till hur relationer mellan människor utvecklas och hur identiteter präglas.

I Sverige var länge klassidentifikationen stark. Den påverkade hur människor förstod sin position i samhället och att man hade gemensamma intressen med andra, de politiska vägval som fanns och i vems intresse ekonomiska och politiska aktörer agerade. Kort sagt: klassidentiteten skapade hemhörighet. Samhällsdebatten präglades av konflikten mellan arbete och kapital och många förmådde att välja sida, vilket i sin tur förstärkte identifieringen med den egna klassbakgrunden och positionen.

Med nyliberalismen övergavs klassförståelsen. Borgerliga tankesmedjor målade upp klass som föråldrad och meningslös retorik. Och hur framgångsrikt var inte det? Både socialdemokratin och borgerligheten har anammat stora delar av kapitalets premisser. Ideologiska konflikter har ersatts av en debatt om vem som kan hålla i pengarna bäst.

Samtidigt ägs i dag skolor, vårdcentraler och äldreboenden av riskkapitalbolag. Förmögenhetskoncentration har ökat kraftigt liksom ojämlikheten som har vuxit snabbare i Sverige än i något annat OECD-land. Det spelar allt större roll hur stor din plånbok är när det gäller tillgång till utbildning, vård och omsorg. Utförsäkringarna ökar och arbetslösheten är permanentad. Men riksgälden får ändå äran att årligen rapportera stora budgetöverskott.

I kölvattnet av klasskonfliktens död har både den multinationella kapitleliten och nationalisterna kunnat fira framgångar. Utan en idé om klassamhället och dess konsekvenser för samhällsutvecklingen hamnade fokus på invandringen som syndabocken för förlusten av kontroll över reella förändringar som många människor upplever i sin vardag.

Nationalister hävdar att försämrade levnadsvillkor beror på att invandrare tar resurserna som annars hade kunnat säkerställa en rimlig välfärdsnivå och samhällsutveckling. Liberala globalister hävdar att om vi bara fortsätter liberalisera handeln och ekonomin kommer i slutändan alla vinna på det. Ingen av dessa kommer att kunna stänga den verkliga klyftan mellan den stora majoriteten i samhället och de som i längden verkligen tjänar på en utveckling mot en enorm förmögenhetskoncentration och ojämlikhet.

Nyliberal politik har prövats i flera decennier med ökande ekonomiska och sociala klyftor som följd. Och nationalisterna kommer värna om den svenska kapitalklassens intressen till varje pris. Sverigedemokraternas hållning i vinstfrågan, i frågan om kollektivavtal i offentliga upphandlingar och partiets flört med borgerligheten är tydliga exempel på detta. Därmed förmår nationalisterna principiellt inte att lösa sina anhängares rädslor att invandrare tar deras jobb och resurser om det i själva verket är helt andra aktörer som står för resursdräneringen i samhället.

Det är sant att många på riktigt upplever dagens samhällsdebatt som en konsekvens av en alltför stor klyfta mellan Anywheres och Somewheres. Konflikten är på så sätt verklig. Men Anywheres och Some-where's är inte naturliga identitetsmarkörer utan resultat av politiska och ekonomiska förändringar. Om vi vill överbygga den konflikten behöver vi en förståelse av maktförhållandena.

”Utan en idé om klassamhället och dess konsekvenser för samhällsutvecklingen hamnade fokus på invandringen som syndabocken.”

Flertalet av både Anywheres och Some-where's är beroende av lönarbete och välfärden men även utsatt för kapitalets makt när den slår som hårdast. Den verkliga maktkonflikten ligger helt enkelt inte mellan dessa två grupper utan mellan en bred löntagarklass som är beroende av en fungerande välfärdsstat och rimliga villkor och en ekonomisk elit med näst intill fria händer. Men det verkar som om varken Barrling eller Goodhart är intresserade av att ifrågasätta hur vi har hamnat i dagens situation. Då behövs det ett kritiskt och progressivt perspektiv, en vänster som ser till att status quo kan förändras i längden.

Att sätta klass på agendan igen så som **Occupy**-rörelsen, **Jeremy Corbyn** och **Bernie Sanders** har börjat göra efter decennier av ideologiska villovägar inom arbetarrörelsen och vänstern är ett livsviktigt första steg mot en alternativ samhällsvision och identiteter byggda kring verkliga ekonomiska och

politiska maktförhållanden i dag. Inför valet i september behövs det en klassdebatt i Sverige för att över huvud taget kunna värna om en välfärdsstat och ett jämlikt samhälle för alla.

Niels Stöber

Utredare, fackliga idéinstitutet Katalys